

DE ZWERFSTEEN

PERIODIEK ORGAAN VAN DE HISTORISCHE VERENIGING STEENDEREN

Boerderij Het Hoge Land, voorheen uitvalbasis voor het voetveer van Olburgen naar Dieren

HVS

- * *Vier generaties Kraayvanger bedienden het voetveer van Olburgen naar Dieren.*
- * *Het orgel in Baak heeft een nagalm zodat je denkt in de Notre Dame te zijn.*
- * *Een kijkje in de archiefkeuken van de HVS.*

2004/1

ISSN: 1386 - 5943
Oplage: 400
Juni 2004

Van de voorzitter

In dit eerste nummer van de Zwerfsteen dit jaar wil ik van de gelegenheid gebruik maken u speciaal te attenderen op de bijgesloten enquête. In diverse bestuursvergaderingen het afgelopen seizoen is de vraag naar voren gekomen waar we als Bestuur van de Historische Vereniging naar toe willen. We zijn een grote vereniging met circa 350 leden en houden al sinds vele seizoenen onze vaste ledenavonden en een jaarlijkse excursie of standswandeling. We hebben een archiefcommissie, we krijgen van leden en ook niet leden interessante zaken aangeboden, maar ons ontbreekt op dit moment een heldere visie waar we de komende jaren naar toe willen werken.

Eigenlijk willen we een beleidsplan voor de komende jaren samenstellen met daarin zoveel mogelijk concreet aangegeven doelen die we willen bereiken waarbij we de inbreng van de leden zoveel mogelijk willen stimuleren. Via de enquête hopen we wat meer inzage te krijgen in de mening van onze leden. Als we met elkaar heel veel willen, is het vervolgens niet simpel om dit met een bestuur van vrijwilligers naar de zin van een ieder uit te voeren. Waar we naar toe willen is via de enquête naar een beleidsplan waarbij de structuur van de vereniging kan worden versterkt en de taakverdeling binnen die structuur kan worden ingepast. We hopen dan ook dat u allen wilt meewerken aan het invullen van de enquête en dat u niet schroomt uw ideeën en wensen kenbaar te maken. Uiteraard hopen we ook op voldoende respons voor het zich beschikbaar stellen als commissielid en/of redactielid van bijvoorbeeld de Zwerfsteen.

In het achterliggende seizoen waren de ledenavonden matig bezocht, m.u.v. de ledenavond van januari j.l. toen de eigen leden van onze vereniging iets vertelden over hun hobby's.

Voor het komende seizoen zijn inmiddels contacten gelegd met sprekers voor een 4 tal avonden in respectievelijk de maanden september, november 2004, januari en maart 2005. Ook willen we dit jaar weer een excursie gaan houden, en liefst een beetje in de buurt blijven.

Tevens hebben we in deze Zwerfsteen een overzicht geplaatst van voorwerpen en zaken, boeken en anderszins, welke zaken door de archiefcommissie worden beheerd.

Voor informatie over deze archiefstukken mag ik u verwijzen naar de voorzitter van de Archiefcommissie, de heer Geert Jansen.

Zoals velen van u ongetwijfeld al hebben gezien, gelezen of gehoord is het bruggetje in de Baker-

waard inmiddels verwijderd en vervangen door een grote duiker. Ofschoon wij als vereniging en ook een aantal particulieren zich voor het behoud hebben ingespannen, is het ons dus niet gelukt B. en W. van de gemeente Steenderen en de commissie VROM het o.i. historisch belang ervan te laten inzien. Jammer, maar het is niet anders.

Tot slot wil ik u allen nog een fijne zomer toewensen.

Wim Achterkamp, voorzitter

Opsporing verzocht...

Wij zouden uw hulp goed kunnen gebruiken bij het opsporen van de volgende Jubileumuitgaven:

1. School met de bijbel: 100 jaar de Akker
2. Klasse geklets: school St. Joannus (1991)
3. 75 jaar zang: 1919-1994. (1994)
4. Jubileumboek Olb.-Rha 1000 jaar. (1966)
5. Over de drempel: H.V.S. (1996).
6. Steenderen: volle eeuw zuivel. (1998)
7. Gymnastiekver Baak: D.O.G. 25 jaar
8. Toldijk: 125 jaar christelijk onderwijs.
9. Steenderen: Voetbalvereniging
10. Olburgen: R.K.school 65 jaar
11. Baak: R.K.school.
12. Baak: R.K.kerk.
13. De heerlijkheid Baak: Pater Koekoek.

Mensen die vindplaatsen kennen of bereid zijn ze uit eigen bezit af te staan, kunnen contact opnemen met het secretariaat.

In dit nummer

Een artikel over de Kraayvangers en hun verhouding met het voetveer naar Dieren. De geschiedenis van vier generaties. Anton Metz vertelt er over. Het verhaal van het orgel in Baak wordt u - zoals gebruikelijk - gedaan door Wil Gijsman. Tenslotte volgen op de bladzijden 11 en 12 lijsten van de inhoud van het Archief. Het gaat om Boeken geschonken door Pater Koekoek, overige schenkingen en Boeken in Archief.

"De Zwerfsteen" is de kwartaaluitgave van de historische vereniging der gemeente Steenderen. Opgericht d.d. 1 juni 1992.

BESTUUR:

voorzitter:
Wim Achterkamp
Bronkhorsterweg 32
7221 AC STEENDEREN
Tel. 0575 - 45 17 47
Fax 0575 - 45 09 66

sekretaris:

Roos Meutstege-Quintelier
Bakerwaardseweg 13
7226 LR BRONKHORST
Tel. 0575 - 44 11 65

1e penningmeester:

Fred v.d. Mije
Hofstraat 4
7223 LR BAAK
Tel. 0575 - 44 18 06

leden:

Wim Knaake
Harmen Addinkstraat 20
7221 BG STEENDEREN
Tel. 0575 - 45 17 76

Wil Kleine Haar
Dr. A. Ariënsstraat 7
7221 CA STEENDEREN
Tel. 0575 - 45 05 09

Bertus Rietberg
Hoogstraat 23
7227 ND TOLDIJK
Tel. 0575 - 45 20 04

EINDREDAKTIE:

Wim de Lange
Weth.Massinkstraat 3
7227 DB Toldijk
Tel. 0575 452870
Email: wimdelange@zonnet.nl

CONTRIBUTIE:

De contributie is m.i.v. 2002 vastgesteld op €15 per huisadres Bankrelatie:
Regiobank Steenderen
Bankrekening nr. 68.52.89.710
t.n.v. de Historische Vereniging Steenderen.

Wij verzoeken U bij lidmaatschap-opgave gelijktijdig de contributie over te maken. Uw betalingswijze is tevens de garantie dat U in het ledenbestand bent opgenomen.

Vormgeving en druk:

Doetinchem Tel. 0314 - 37 25 48

Jo Kraayvanger bij het hek van Het Hoge Land. Hij was de laatste Kraayvanger op de boerderij. In 2003 vertrok hij naar Keijsburg.

Het Hoge Land: voetveer, café, loswal, een poosje camping, maar de boerderij was hoofdbron van bestaan

door
Anton Metz

Steenderen kent nog steeds twee veren. Eén bij Bronkhorst en één bij Olburgen. Maar in vroeger jaren was er een derde veer, een voetveer, in gebruik. Het startpunt lag bij de boerderij Het Hoge Land. Vandaar voer men de IJssel over, waarna nog een aardig eindje moest worden gelopen, dwars door de weilanden naar de sluis bij het Apeldoorn-Dierens kanaal. Vooral voor de mensen uit Rhaen-omgeving scheelde het toch een flinke slok op een borrel als ze vanaf Het Hoge Land over konden naar Dieren, als we het vergelijken met het alternatief: een voettocht naar het Dierense veer.

Komende uit Doesburg loont het de moeite het fietspad langs de rivier op te zoeken. Het pad voert langs een drietal campings, annex jachthavens, naar Olburgen. Na kruising van de veerweg naar de Dierense pont, gaat het fietspad nog een aardig eind verder op de dijk. En daar waar men rechtsaf moet naar de Olburgseweg, ligt links onder aan de dijk de boerderij Het Hoge Land. Hier volgt het verhaal van de familie Kraayvanger die gedurende 63 jaar (van 1897 tot 1960), vier generaties lang, het voetveer bij Olburgen onderhielden.

Het Hoge Land" is een huis met een prachtige ligging aan de oever van de IJssel in Olburgen. Het is gebouwd in 1850 en in 1900 door brand verwoest. De eerste steenlegging voor het huidige pand vindt plaats op 4-7-1901. Het adres is Olburgseweg 29. Het Hoge Land is bekend vanwege het voetveer over de IJssel, het was tevens een café, er was een loswal en enige tijd een camping.

De eerste bewoners komen op 1-5-1850 vanuit Arnhem: Johannes Kraayvanger en zijn vrouw Margaretha Wigmans. Hij staat vermeld als landbouwer; de boerderij is kennelijk in het begin de hoofdbron van bestaan. Vanaf 1850 is het goed steeds in bezit geweest van de familie Kraayvanger, die het van vader op zoon vier generaties onafgebroken hebben bewoond. Daaraan is nu een einde gekomen, hetgeen de aanleiding is iets over de historie van deze plek te vertellen.

Het veer

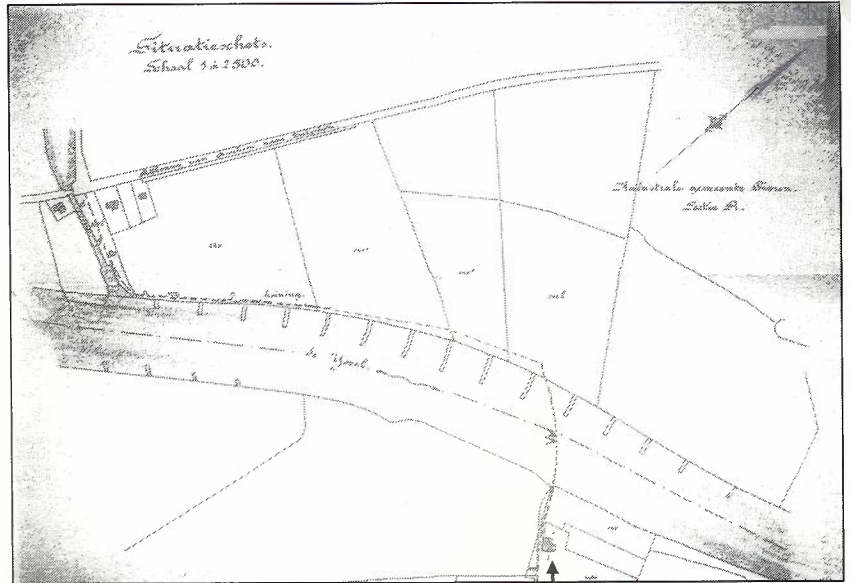
In maart 1897 richten 31 inwoners van Olburgen en Rha het verzoek aan Gedeputeerde Staten om aan J.C.J. Kraayvanger te Olburgen vergunning te verlenen voor een overzetveer. Met als argumenten:

- * dat 't Hoge Land gunstig gelegen is, direct aan de IJssel en tussen Olburgen en Rha;
- * dat het bij hoog water veel beter te bereiken is dan het Dierense veer;
- * dat de veerman aan deze kant woont, zodat men meer zekerheid heeft tijdig in Dieren te zijn voor trein of tram en men, als bij hoog water Steenderen niet te bereiken is, in geval van nood snel hulp kan halen aan de overkant.

Zij krijgen als antwoord, dat zij zich hiervoor niet tot GS dienen te richten, doch dat Kraayvanger zelf een concessie moet aanvragen bij de Kroon.⁽¹⁾ Kraayvanger doet zijn aanvraag en de minister stuurt dit verzoek voor advies via GS naar het gemeentebestuur. Kraayvanger dient een raming van de kosten en opbrengsten op te geven en tevens een tarievenlijst.

Op de vlakte

Op 23-4-1897 schrijft Kraayvanger aan B & W, dat hij het veergeld zal heffen, dat gebruikelijk is op de IJssel; dat de kosten afhangen van de verplichtingen, die hem worden opgelegd en dat de opbrengst in het begin nog moet groeien. Hij houdt zich dus op de vlakte, maar B & W nemen hier geen genoegen mee en verzoeken hem op 3 mei opnieuw de gevraagde cijfers op te geven. Op 6 mei antwoordt Kraayvanger, dat zijn tarieven gelijk zullen zijn aan die van de naburige veeren en dat hij die niet hoeft op te geven, omdat

die bij B & W en GS voldoende bekend zijn; betreffende de kosten herhaalt hij hetgeen hij in zijn eerdere brief heeft geschreven.

Op 8 mei sturen B & W het dossier terug naar de provincie met de vermelding van geen bezwaar; zij vinden het zelfs zeer gewenst voor de bewoners, dat er op deze plaats een overzetveer komt. Zij voegen de briefjes van Kraayvanger erbij met de opmerking, dat deze daarmee niet voldaan heeft aan het verzoek.

Ook GS zijn niet tevreden en herhalen hun verzoek om de bedoelde gegevens. Kraayvanger schrijft op 28 mei, "dat hij niet bij magte is een ander antwoord te geven dan hij bereids deed, en dat hij alzoo verplicht is verder in deze eene afwachtende houding in te nemen".⁽²⁾

Hier pal boven ligt de boerderij Het Hoge Land. De stippellijn geeft het voetpad aan van het veer naar de sluis in Dieren.

De aanhouder wint! Zo blijkt ook weer uit de schermutselingen van Kraayvanger met de overheden. Eenvoudige, met de hand geschreven briefjes wonnen het uiteindelijk (zie afbeelding op bladzijde 6). De uitkomst was een deftige brief van de Kroon (zie afbeelding bladzijde 7).

Toch vergunning

Op 28-8-1897 verleent Hare Majesteit aan J.C.J. Kraayvanger te Olburgen voor de tijd van één jaar, ingaande met de dagtekening van het besluit, concessie tot het heffen van veergeld op het veer beneden de Dierense schutsluis.

Op de linker oever dient Kraayvanger een zware bel te plaatsen, die hij ook binnen zijn woning goed kan horen.

TARIEF van veergelden

op het voetveer beneden de Dierensche schutsluis,
over de rivier den IJssel tusschen de gemeenten
RHEDEN en STEENDEREN.

Het veergeld bedraagt:

voor het overbrengen van een persoon met aak of schuit	f 0.10
voor een persoon met een fiets, kalf, varken, schaap, of mand met pluimgedierte, enz.	f 0.15
voor ieder fiets, kalf, varken, schaap of mand met pluimgedierte enz. meer per stuk	f 0.10

Dubbel veergeld is verschuldigd

- des nachts.
- bij gewoon hoog water.

Viermaal het gewone veergeld is verschuldigd

- des nachts bij gewoon hoog water.
- bij buitengewoon hoog water.

Bij een waterstand van 9.80 M. plus N.A.P. aan de Rijkspeilschaal aan de schutsluis te Dieren en hooger en bij IJsgang zal men omtrent het bedrag van het veergeld vooraf met den veerman moeten overeenkomen.

Voor de toepassing van het tarief wordt verstaan onder de uitdrukking: „Nacht”, van 1 November tot 1 April de tijdruimte van des avonds 9 tot des morgens 6 uur en van 1 April tot 31 October de tijdruimte van des avonds 10 tot des morgens 3 uur.

„Gewoon hoog water” een waterstand, waarbij de rivier buiten hare oevers treedt.

„Buitengewoon hoog water” de waterstand van 8.60 M. plus N.A.P. en hooger aan de Rijkspeilschaal aan de schutsluis te Dieren.

Goedgekeurd bij Koninklijk Besluit van 28 Augustus 1897, w. 41.

Gemeente STEENDEREN,

Wat betreft het veergeld dient hij zich te houden aan het navolgende tarief, dat hij op een duidelijk leesbare wijze bij het veer kenbaar moet maken:

- een persoon: 5 cent
- een persoon met een kalf, schaap of varken: 10 cent
- ieder kalf, schaap of varken meer: 5 cent
- dubbel veergeld:
in de nacht en bij gewoon hoog water;
- viermaal het veergeld:
in de nacht bij gewoon hoog water en bij buitengewoon hoog water.

„Nacht” is in de winter van 21 uur tot 6 uur in de morgen en in de zomer van 22 uur tot 3 uur. In 1916 wordt het tarief verhoogd tot resp. 10, 15 en 10 cent, waarbij naast de genoemde categorieën ook genoemd wordt „een persoon met een mand met pluimvee of fiets”.

Betekent dit, dat Kraayvanger in 1897 met het veer is gestart?

In 1932 beweert Jan Kraayvanger tegenover de hoofdingenieur van de Provinciale Waterstaat, dat het veer al sinds onheuglijke tijden bestaat en tot dusver van vader op zoon wordt uitgeoefend. Pas toen men veergeld wilde heffen, heeft men concessie aangevraagd.

Verder blijkt uit hulpkaarten bij het Kadaster, dat het pad naar het veer langs de IJssel al in 1891 bestaat. Het veer moet dus al vóór 1897 bestaan hebben; mogelijk is er al direct in 1850 met het overzetten begonnen.

Koninklijk goedgekeurd...

Na een jaar moet Kraayvanger opnieuw vergunning aanvragen; hij dient daarbij een opgave te doen van de kosten en opbrengsten in het voorbije jaar. In het eerste jaar waren de kosten 50 gulden en de opbrengsten gemiddeld 20 cent per dag.

B & W geven dit door aan de provincie met de opmerking dat het veer behoorlijk wordt bediend en dat naar hun idee best een meerjarige concessie kan worden verleend. Bij Koninklijk Besluit van 16-9-1898 wordt aan J.C.J. Kraayvanger concessie verleend tot het heffen van veergeld voor de tijd van drie jaar.

Voortaan moet Kraayvanger iedere drie jaar verlenging aanvragen, hetgeen hij telkens zonder problemen verkrijgt. De kosten en baten in de voorbije periode geeft hij hierbij steeds op.

In 1901 is de bruto opbrengst f 90,00 per jaar; in 1904 is deze f 108,00 per jaar; in 1907 meldt hij als bruto opbrengst f 109,00 per jaar en in 1910 f 176,00 per jaar. Daar gaat gemiddeld een derde deel aan kosten af.

Daarna houdt hij het niet meer nauwkeurig bij. In 1913 en 1916 schat hij de netto opbrengst gemiddeld op 10 cent per dag⁽³⁾. In 1919 schat hij de netto opbrengst op f 60,00 per jaar, maar dan zijn de tarieven wel bijna verdubbeld.

Het voetpad naar het veer aan de Dierense kant is rond 1930 regelmatig punt van discussie. Er loopt een pad van het veer langs de IJssel naar de rijksweg bij het kanaal. Een deel hiervan loopt pal langs de oever, afgescheiden van het weiland door prikkeldraad. In dit gedeelte zitten vaak diepe kuilen, ontstaan door het afbrokkelen van de oever. Het andere deel loopt door het weiland en is goed begaanbaar.

Lastig met de fiets

De doorgangen door de afrastreringen (juist groot genoeg om een persoon te laten passeren en het veer niet) zijn hier het probleem; het passeren met

Aan

de heer J. C. J. Kraayvanger, Griffioen
 de heer J. C. J. Kraayvanger, Griffioen

Heeft u zucht de over te berichten
 de overgevoeligheden...

Dat hij niet bij magte is, een ander
 antwoord te geven dan hij bereids deed,
 en dat hij alzoo verplicht is verder in
 deze eene afwachtende houding in te nemen

i.d. Helt. doot
 J. C. J. Kraayvanger
 Griffioen 28. Dec. 1931.

Het briefje van Kraayvanger aan GS van Gelderland waarin hij hen mededeelt "dat hij niet bij magte is een ander antwoord te geven dan hij bereids deed, en dat hij alzoo verplicht is verder in deze eene afwachtende houding in te nemen".

een rijwieltje is niet mogelijk, tenzij deze over de scheiding wordt getild. Kraayvanger heeft recht van overpad, maar hij moet zelf zorgen voor het onderhoud.

Ook loopt er een pad van het veer naar de rijksweg bij Cafe-Restaurant "De Luchte". Hier geldt geen recht van overpad, maar wordt de situatie gedoogd. In 1926 wordt Kraayvanger voor de rechter gedaagd door de grondeigenares mw. Zimmerman. De mensen gebruiken nog een derde pad, tussen de twee reeds genoemde in, over haar weiland rechtstreeks naar de rijksweg. Dit wil zij niet toestaan en zij eist schadevergoeding; er staat "verboden toegang" bij.

Symbolische boete

De rechter oordeelt, dat hier inderdaad geen recht van overweg is. Het gebruik maken van een bestaand pad veroorzaakt echter nauwelijks schade, derhalve komt Kraayvanger er met een symbolische boete van 1 gulden vanaf. Kraayvanger kan immers niet verantwoordelijk gesteld worden voor het doen en laten van zijn klanten.

Vele klachten

Door de voortdurende problemen met het veerpad probeert Kraayvanger het als een openbare weg te af te schilderen, die ook door fietsers wordt gebruikt, en zo het onderhoud op het bordje van de overheid te leggen. Op 28-11-1931 dient hij bij GS een verzoek in om verbetering van de veerweg. Hij voelt zich

daartoe verplicht door de vele klachten. Het is haast onmogelijk deze weg te begaan vanwege de diepe gaten. Menigeen komt vuil of met gescheurde kleren aan het veer. Hij hoopt, dat de heren van GS zelf eens komen kijken.

Ook zendt meester Smeets te Olburgen namens meerdere belanghebbenden een request naar GS om te melden, dat het veerpad zeer slecht is en vooral in het donker levensgevaarlijk.

Niets te zoeken

Achtereenvolgens gaan de Commissaris van Politie in Rheden, de Provinciale Verkeersinspectie en de hoofdingenieur van de Provinciale Waterstaat de kwestie ter plaatse beoordelen.

Telkens is de conclusie, dat de weg over particulier terrein loopt, dat de overheid daar niets te zoeken heeft en dat de enige oplossing is, dat Kraayvanger zich verstaat met de grondeigenaren "om langs minnelijke weg overeenstemming te bereiken over het gebruik en de instandhouding van het voetpad." Op 8-3-1932 wordt Kraayvanger in deze zin door GS geadviseerd.

Omtrent de betekenis van het veer wordt in 1931 verschillend geoordeeld. Kraayvanger zegt dat per dag 4 tot 20 personen worden overgezet en dat hij bij hoog water voortdurend met twee man in de weer is. B & W van Steenderen vinden dit schromelijk overdreven: "enkele" klanten is dichter bij de waarheid. Toch vinden zij het veer van voldoende betekenis voor de mensen in de omgeving om het in stand te houden. B & W van Rheden vinden het veer onbeduidend. Naar hun mening is het Dierense veer voldoende als oeververbinding.

In feite zal dit veer in de tijd, dat de meeste mensen nog te voet gingen, voor de bewoners van de aangrenzende buurtschappen van groot belang zijn geweest. Immers, dan is een kortere weg binnendoor erg welkom. Deze betekenis wordt minder door de komst van de fiets. Dit blijkt ook uit de opbrengsten van het veer. Deze bereiken hun hoogtepunt vóór 1910 en lopen daarna nogal terug.

Bij hoog water heeft Kraayvanger in Olburgen een belangrijke functie. Zo brengt hij levensmiddelen rond naar geïsoleerde bewoners in de omtrek en vervoert hij ook de postbode. Op een dag moest Willem Gieling op een boerenerf in de Luur uit de boot, omdat het te ondiep werd om te varen. Hij stapte midden in een gierput, waar geen deksel op lag. Een snelle reactie van Kraayvanger heeft hem op het nippertje gered.

In Olburgen moest een vrouw wegens een moeilijke bevalling tijdens hoog water met spoed naar het ziekenhuis. Liggend op een ladder als geïmproviseerde brancard werd ze door Jo Kraayvanger naar de rijksweg in Spankeren gebracht,

"Telkens is de conclusie dat de weg over particulier terrein loopt en dat de overheid daar niets te zoeken heeft."

AFSCHRIJF.

23 October

1916

N° 23.

*Wij Wilhelmina, bij de gracie
Gods, Koningin der Nederlanden,
Prinses van Oranje-Nassau,
enz, enz, enz!*

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat van 20 October 1916, No. 263, afdeling Waterstaat;

Gelet op Ons besluit van 1 October 1913, No. 54;

HEBBEN GOEDGEVONDEN EN VERSTAAN :

Aan J.R. Kraayvanger J.C.Jzn., te Steenderen, wordt tot 16 September 1918 concessie verleend tot heffing van veergelden op het voetveer over de rivier den IJssel tusschen de gemeenten Rheden en Steenderen beneden de Dierensche schutsluis, onder de voorschriften en overeenkomstig het tarief, in Ons aangehaald besluit bedoeld.

Onze Minister vornoemd is belast met de uitvoering van dit besluit.

's-Gravenhage, den 23 October 1916

(get.) Wilhelmina.

DE MINISTER VAN WATERSTAAT,

(get.) C. Bely.

Overeenkomstig het oorspronkelijke,

DE SECRETARIS-GENERAAL VAN HET

DEPARTEMENT VAN WATERSTAAT,

(get.) Salvenda de Grave.

Voor eensluidend afschrift,

DE SECRETARIS-GENERAAL,

Gell. N.

A a n

den Heer J.R. KRAAYVANGER J.C.Jzn.

te

De concessie van 1916 is verleend. En nog wel door "Wij Wilhelmina" Haarzelve. 't Zal je maar gebeuren!

waar de ziekenauto stond te wachten, gelukkig nog op tijd voor een gezonde zoon.

Veerboten

De twee eikenhouten veerboten worden jaarlijks door de Provinciale Verkeersinspectie beoordeeld. Soms wil de inspecteur ze op het droge zien voor nader onderzoek. Op 10 mei 1940 gaan beide boten ten gevolge van oorlogsgeweld verloren; zij zijn door het Nederlandse leger onklaar gemaakt om de vijand de oversteek te beletten. Er wordt tijdelijk overgezet met een 6-persoons roeiboot afkomstig van het Dierense veer.

Kraayvanger bestelt twee nieuwe boten bij scheepsbouwer Ankersmit te Doesburg.

Deze worden in april 1941 in gebruik genomen. Het zijn zware boten, geschikt om tussen de ijschotsen te varen. De een voor het vervoer van max. 6 personen en de ander voor max. 9 perso-

nen. Rond 1955 wordt bij Ankersmit een ijzeren roeiboot aangekocht.

In 1916 wordt er een café begonnen (verlof A). Later is na een grondige verbouwing een Volledige Vergunning verkregen. Het café heeft vooral veel betekenis gehad voor schippers en henge-laars en later voor de campinggasten.

De Loswal

Kraayvanger heeft vóór zijn huis aan de IJssel een loswal, waarvoor hij jaarlijks aan Rijks-waterstaat een heffing betaalt. Er wordt hoofdzakelijk turf gelost door schipper Ter Wee en balen turfstrooisel door schipper Eikelboom. Ook lost de gemeente er grint voor de fietspaden en soms worden er in de herfst suikerbieten geladen.

Camping

Nadat Jo Kraayvanger rond 1960 met de boerderij is gestopt, heeft hij enige tijd een camping gehad. Als dat goed begint te lopen, worden campings in de uiterwaarden verboden. De camping voortzetten aan de andere kant van de dijk is voor hem niet aantrekkelijk. Vermeldenswaard is dat het gezin Kraayvanger van 1909 tot na 1950 voortdurend voogdijkinderen in haar midden heeft. De meeste van hen blijven vele jaren en kunnen zich later een prima plaats verwerven in de maatschappij.

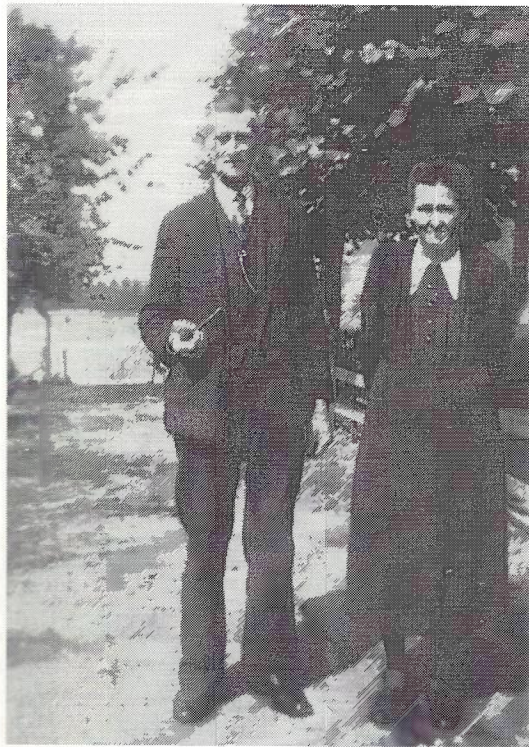
Jo Kraayvanger is al vóór 1940 werkzaam in de rundveeverbetering. Voor de fokvereniging Ol-burgen verzorgt hij de melkmonsters en de fokkerij-administratie. Door fusies komt hieraan een einde.

Rond 1960 stopt Jo Kraayvanger ook met het overzetveer; hij heeft elders een baan aanvaard en kan niet meer zorgen voor continue dienstverlening. Als hij na zijn pensionering het café heeft gesloten, gebruikt hij het huis louter als particuliere woning.

Daar de kinderen elders een bestaan hebben gevonden en het Hoge Land niet willen overnemen, is het in 2003 verkocht. Per 1-5-2003 heeft Jo Kraayvanger met zijn vrouw Dinie het familie-goed verlaten om in een verzorgingsappartement in Keijenburg te gaan wonen; precies 153 jaar nadat zijn overgrootvader er als eerste bewoner was aangetreden.

- Noten**
1. Archief van GS, Gelders Archief bloknummer 0039 inv. 11768.
 2. Idem
 3. Nieuw Archief Steenderen, inv. 275 en 277.

Familiekroniek van het geslacht Kraayvanger

De derde generatie.
Jan Kraayvanger en zijn
vrouw Anna Snelder,
Jan was de vader van
de in 1915 geboren Jo
Kraayvanger, die in
2003 de boerderij ver-
wisselde voor een
onderkomen in Maria
Postel te Kreijenburg.

Generatie I.

Johannes Kraayvanger. Geb. 12-5-1805 op Cappelgoed te Olburgen, overl. 4-5-1891 te Olburgen, zn. van Johannes Reinirus Kraayvanger en Cornelia Nuyen, woont eerst enige tijd in Vught, vestigt zich op 4-5-1843 te 's-Hertogenbosch als logementhouder en tapper op adres Vugterendijk 139 in wijk I, vertrekt vóór 17-10-1849 naar Arnhem en verhuist op 1-5-1850 naar Steenderen. Huwde 3-6-1843 te 's-Hertogenbosch Margaretha Joanna Wigmans, geb. 11-11-1810 op De Eek in de Luur, overl. 8-6-1889, dochter. van Joannis Wigmans en Mechtilda Tellegen; vóór het huwelijk heeft zij in Arnhem en in Nijmegen gewoond.

Uit dit huwelijk kwamen voort:

1. Johannes Cornelis Jozephus Kraayvanger, geb. 19-3-1844 te 's-Hertogenbosch, volg Ia.
2. Cornelia Mechtilda (Kee) Kraayvanger, geb. 17-10-1849 te Arnhem; tr. 25-10-1871 met de 73-jarige Reinder Jansen op Ketelstede te Rha; zijzelf is dan pas 22 jaar. Na 10 jaar huwelijk overlijdt Reinder Jansen kinderloos en Cornelia erft de boerderij. Zij trouwt vervolgens met Johannes Kniest en wordt de moeder van Peter Kniest c.s.
3. Mechtilda Maria Kraayvanger, geb. 25-2-1852 te Olburgen, tr. 30-1-1874. Reinder Willemsen op Rha.
4. Fredericus Stephanus Kraayvanger, geb. 8-6-1855, overleden 25-8-1856.

Generatie II a.

Johannes Cornelis Jozephus (Jan) Kraayvanger, geb. 19-3-1844, overl. 3-8-1915; tr. 18-11-1875 met Johanna Reindina Booltink, geb. 9-9-1849 te Hengelo, overl. 23-6-1914.

Uit dit huwelijk:

Johannes Reinirus Kraayvanger, geb. 7-3-1879, volg IIIa

Generatie IIIa.

Johannes Reinirus (Jan) Kraayvanger, geb. 7-3-1879, overl. 5-12-1959, tr. 6-10-1910, met Anna Alberta Snelder, geb. 7-1-1884 te Steenderen, overl. 7-2-1955.

Uit dit huwelijk:

1. Reindina Johanna Gerharda Kraayvanger, geb. 19-2-1912; tr. 23-7-1935 met Herman Rutger en gaat naar Eerbeek. Later komen zij naar Rha.
2. Johannes Albertus Wilhelmus (Jo) Kraayvanger, geb. 21-2-1915. Volg IVa.
3. Gerharda Johanna Engelina (Grada) Kraayvanger, geb. 22-6-1916; trouwt na de oorlog met landbouwer Jan Gerritsen te Spijk.

Generatie IV a.

Jo Kraayvanger, geb. 21-2-1915, blijft wonen op het ouderlijk huis, tr. in 1954 met Dinie Leenen, afkomstig uit Keijenburg. Uit dit huwelijk worden vier kinderen geboren.

door
Wil Gijsman

Royale behuizing voor het orgel van Baak

Als men het dorp Baak binnenkomt, wordt men allereerst al geconfronteerd met het imposante kerkgebouw, een behoorlijk uit de kluiten gewassen gebouw van werkelijk kathedraalachtige afmetingen. En dat voor een toch eigenlijk wel bescheiden parochie.

Het is een schepping van de grote Alfred Tepe, die samen met de misschien nog wel grotere P.J. Cuypers, in de negentiende eeuw die schitterende neo-gothische kerken ontwierp.

Bouwmeester Alfred Tepe heeft zo'n zeventigtal kerken ontworpen in de periode van 1873 tot 1905. Dus dat is niet niks, zou ik zo zeggen. Het zou me te ver voeren om al die kerken te vermelden. Hij werkte veel samen met Wilhelm Mengelberg, de beeldhouwer, glazenier, enz. U denkt misschien: was Mengelberg niet een beroemde dirigent? Juist geraden, maar wij hebben het over de vader van de musicus. 't Is maar dat U het weet.

De kerk van Baak werd gebouwd in 1890 en ingewijd op 13 juni 1891. Zowel wat betreft de buitenkant als de binnenkant werden kosten nog moeite gespaard. Het resultaat was dan ook in meerdere opzichten overweldigend. Ik zou best nog even door kunnen gaan met lofuitingen over deze prachtige kerk, maar U moet zelf maar eens de moeite nemen en als de mogelijkheid zich voordoet even naar binnen wippen en rond-

*De speeltafel (manueel)
van het orgel in de
Baakse kerk.*

kijken. Dit artikel moest over het orgel gaan, maar ik wilde eerst even een 'aanloopje' nemen. Het orgel heeft een bewogen geschiedenis achter de rug, want het is veel ouder dan de kerk zelf. Volgens onze onvolprezen historicus en geschiedschrijver pater J. Koekoek (in zijn boek 'De heerlijkheid Baak', een prachtig naslagwerk) waren er al andere kerkgebouwen voor de huidige kerk. Natuurlijk kennen we allemaal de kerkruïne van Baak, maar voor zover men weet, was daarin geen orgel aanwezig. En mocht er zoiets als een orgel geweest zijn, dan is dat niet meer te achterhalen.

Nieuwe kerkschuur

Er wordt iets geschreven over een schuurkerkje in de weilanden achter 'het Bobbink', maar dat kwam bij hoog water onder te staan en stortte vervolgens in. Dat geschiedde zo omstreeks 1770. In 1773 werd een nieuwe kerkschuur gebouwd, op de plaats waar nu nog steeds het gebouw 'Concordia' staat. Dat is als zodanig nog een restant van het vroegere kerkgebouw. In dat kerkgebouw moet het huidige orgel al geplaatst geweest zijn. Er is niet veel van bekend hoe dat orgel er uit gezien moet hebben en wie de bouwer is geweest.

Toch hoorde ik laatst wel een interessant verhaal via Pieter Haverkamp (de Steenderense organist), namelijk dat het orgel mogelijk heel bijzonder oud pijpwerk bezit. Het is namelijk zo dat er bij plaatsing van het orgel, in wat nu Concordia is, reeds sprake was van een daarvoor uitgevoerde restauratie in 1887. Deze restauratie werd uitgevoerd door de firma G. Elberink uit Oldenzaal. Daarna wordt melding gemaakt van een landbouwer die het orgel in 1892 op een boerenkar heeft opgehaald uit Zutphen.

Hobbelen en stoten

Hoe het orgel in Zutphen was beland is niet door feiten te achterhalen. Maar in datzelfde jaar, op 4 april 1892, wordt aan orgelbouwer Gradussen uit Winssen opdracht gegeven het orgel uit te breiden met twee registers, tegen een vergoeding van 925 gulden. Misschien werd het orgel na die uitbreiding van Winssen naar Zutphen vervoerd en moest de eerder genoemde landbouwer daar opdraven met z'n boerenkar.

Ziet U het al voor U? De wegen waren destijds nou niet direct wat je noemt, dus dat werd hobbelen en stoten van jewelste.

Niet echt bevorderlijk voor het instrument. Maar men zal ongetwijfeld veel werk aan het zorgvuldig inpakken hebben besteed.

Maar nu komt het: de orgelbouwer Elberink uit Oldenzaal heeft zoals al eerder gemeld, in 1887 een restauratie uitgevoerd aan dit orgel. Het orgel

zelf moet dus al van een oudere datum zijn. Recente onderzoekingen (zij het oppervlakkig) hebben aangetoond dat een aantal pijpregisters misschien wel uit de werkplaats van de beroemde orgelbouwer Abraham Meere komen. Meere was een zeer gewaardeerd orgelbouwer in de achttiende eeuw. Als dat zo zou zijn, zou het Baakse orgel een werkelijk monumentale waarde krijgen.

Orgelbouwer uit de buurt

Overigens, de orgelbouwer Elberink heeft in 1873 een prachtig orgel gebouwd in de St. Willibrorduskerk in Vierakker. Dat orgel is nog geheel in originele opzet. Onlangs is dit kostelijke orgel gerestaureerd en wordt in de regio zeer geroemd door z'n unieke klank. De firma Elberink was ook de bouwer van het eerste orgel in de St. Willebrordus te Steenderen in 1874. Een orgelbouwer dus die in deze omgeving een goede naam had. Het lag dus voor de hand voor Baak eveneens een beroep op zijn vakmanschap te doen.

Tot zover mijn bijdrage aan de historie over dit orgel. Het instrument staat boven op de balustrade. De opstelling is aan de zijkant van de koorzolder. Het smalle front bevat 10 prestantpijpen, gevat in wat versierd lijstwerk. Geen indrukwekkend front, met een klavier en een eerst nog aangehangen pedaal, dus zonder zelfstandige registers. In 1975 plaatste de firma Gradussen uit

Het smalle orgelfront met de tien prestantpijpen, vlak boven het manuaal

Maar ja, wat wil je ook: met vijf seconden nagalm waan je je in de Notre Dame!

Wisselen een zelfstandig pedaal, met een Subbas 16 voet en een pedaal-koppel.

Ook in deze kerk heb ik het genoegen gehad het orgel te bespelen. En ik moet zeggen met zeer veel bewondering voor de klank. Want die is geweldig mooi. Maar ja, wat wil je ook: met 5 seconden nagalm waan je je in de Notre Dame!

Terwijl je zo zit te spelen geeft dat een gevoel alsof de hemelpoort een klein stukje opengaat. Een indruk die versterkt wordt dankzij de werkelijk schitterend gebrandschilderde ramen en het

overweldigende interieur. Op zo'n moment besef je goed wat Baak bezit.

Maar o wee, die gebouwen kosten een vermogen aan onderhoud. Om de kerk op de juiste wijze te onderhouden en te restaureren is een bedrag nodig van zo ruim 5 miljoen.

Dat is veel geld en dat maakt dat we verder lezen dat 'men misschien moet afzien van de restauratie van het orgel'.

Want dat scheelt toch weer een 200.000 aan kosten. Eeuwig jammer denk ik dan.

Want wanneer komt het orgel dan aan de beurt? Ik blijf hopen op een goede en verantwoorde restauratie van de kerk, inclusief het orgel..

Dispositie

Tot slot de dispositie van het orgel:

Manuaal (klavier)	
Prestant	8'
Bourdon	8'
Quintadeen	8'
Open fluit	8'
Gamba	8'
Bourdon	16'
Roerfluit	4'
Gemshoorn	4'
Octaaf	4'
Quint	2 ² / ₃
Octaaf	2'
Flageolet	1'
Mixtuur cornet	3 sterk

Pedaal
Subbas 16'

Pedaalkoppelpneumatisch
SysteemMechanische
sleepladen

Boeken geschonken door Pater Koekkoek

Nijmegen: facetten van een bloeiende stad.
 Hengelo: duizend jaar.
 Doetinchem: kronyck 15 jaar deutekom.
 Achterhoeks weerboek: boezewind en jachtsnee.
 Brouwers burgers en buitenlui: van Ditzhuizen.
 Voorst: een dorp maar meer nog een gemeente.
 Oost Nederlandse bijdragen tot de geschiedenis en de streektaal.
 Kaarten van Gelderland en de kwartieren.
 De munt en de gouden sterre (historie van 2 Zutphense huizen).
 Ademanshuis: een zusterhuis in Zutphen.
 Schetsen en taferelen uit den Achterhoek.
 St. Walburgskerk te Zutphen.
 Trams en tramlijnen (stoomtrams in Gelderland).
 De proostdij van Zutphen.
 Opgraven in Nederland (werk van de archeoloog).
 De acht kastelen van Vorden.
 Bronkhorst: korte historie van stad en heerlijkheid.
 Gelderland monumenteel.
 Gids van Hummelo en Keppel.
 Um de potkachel (verhalen uut den achterhoek).
 Kleine geschiedenis van Hummelo en Keppel.
 Geschiedenis van de Ulenpas.
 Baakerpraatjes.
 Vorden: een historische verkenning.
 Doesburg: geschiedenis van een hanzestad.
 Over kaken broodbakken en etstoelen.
 Oud achterhoeks boerenleven in beeld.
 De scheiding: J.A.S.Offenberg.
 Historie van de Nederlandse Hervormde kerk te Steenderen.
 Bronkhorst: Grada Bosch.
 Kastelen en landhuizen rond Lochem.

Zutphen: kastelen rond Zutphen deel 1 en 2
 De Librije.
 Kleine historie.
 De hofjes.
 Het gewest en de stad.
 Archief 1971 oudheidkundige vereniging De Graafschap.
 De laatste melkbus.
 De graven en hertogen van Gelre op reis.
 Geschiedenis van de enclave Groenlo-Lichtenvoorde.
 Kijken en zien: zwerven door de Achterhoek.
 Achterhoekse poëzie: elk weet waar 't Almens kerkje staat.
 Herder zonder bokken.
 Landbouwkundige beschrijving uit de 19e eeuw.
 Woordenboeken van de Achterhoekse en Liemerse dialecten:
 't huus.
 De wereld (A en B) woordenverzameling; J.H.Gallee.
 Nicolaes van Geelkercken (gelders kartograaf).
 Oost Gelderland land in beweging.
 Iets uit de geschiedenis van Steenderen en Bronkhorst.
 St. Martinus Baak.
 Oaver diem: historische vereniging Didam.

Joods leven in Bronkhorst-Steenderen-Brummen.
 Kadastrale atlas Gelderland 1832.
 Gemeente atlas van Gelderland.
 De Achterhoek in grootvaders tijd.
 Geschiedenis van Doetinchem.
 Archeologie in Gelderland.
 Geschiedenis: van Gelderland 1492-1795.
 Familienamen in Heerde.
 Gelderland vroegste tijd tot einde middeleeuwen.
 Harnas en hoepelrok aan de Oude IJssel.
 Zutphen: een schuilkerk.
 Oude en nieuwe gasthuis.
 St. Anthony groote broederschap.
 Geschiedenis in.
 De waterplaag.
 Jaarboek Achterhoek en Liemers, 2 maal.
 Vereniging Gelre: 15 delen.

Overige schenkingen

Familieregister Fam. Wijers:	J.A.Zandvliet
Winkelboek 1906 t/m 1910:	J.Gebbink.
Kassette met officiële stukken	
Van familie. Heezen:	mw. Heezen.
Diversen door:	mw. v. Leuvenstein.
	Joh. Harmsen-Scholten.
	mw. Jo Breukink.
	Paul Kok.
	mw. Kruijf.
	Maria Schotman.
Cursus bouwkunst-bouwstijlen:	Yvone Koning.
Koffer met oude kleding:	mw.v/d Valk.
3 tekeningen van Bronkhorst 1940	straat en gevel
Adresboekje van huisnummers gemeente Steenderen 1923.	

In bruikleen ontvangen:

Diversen: Hr. M. J. Spekkink.

Verder nog in het archief:

Vergadergebouw Concordia 1905-1974.
 Dorothea Visser-De gestigmatiseerde.
 V.V.V. Steenderen.
 Alfons Ariens (nog niet compleet).
 Foto's boek over de drempel van 1996.
 Foto's oogstdagen 31-07/01-08-1999 te Bronkhorst.
 Oude aanzicht kaarten.

Boeken in het Archief van H.V.S.

Kastelen en landhuizen in de Achterhoek en Liemers.	Jan Harenberg.
Langs de IJssel	G. Burggraaf-Wil de Jong.
Een allerneeteligst karakter het leven van Judith v. Dorth	Hermine Manschot-Tijding.
Oud Achterhoeks boerenleven.	H.W. Heuvel.
Berkel en Schipbeek.	H.W. Heuvel.
Uit in Gelderland.	Jac. Gazenbeek.
Met hand en tand.	Richard Pape.
Er op of er onder.	W.P. Nederkoorn en J.B.G. Stork.
Het vergeten bataljon.	Henk Krozenbrink.
De Gelderse Achterhoek.	D.J. van der Ven.

Serie:

In de bannerij van Bronkhorst; Eggert begrijpt het; Storm over Bronkhorst; Eggert komt thuis.

Aart Grimme.

Iets uit de geschiedenis van Steenderen en Bronkhorst. De scheiding. Bronkhorst korthistorie.

Dr. A. ten Doesschate.
J.A.S. Offenbergh.
E.J. Ebbenhorst-Tengbergen.

Joods leven in Bronkhorst-Steenderen. Knelis en Willem. Geschiedenis van de familie-achternaam Holtslag. Wees gegroet-kapellen langs velden en wegen in Gelderland. 't Zit in de lucht. Gelderland in prent bewerkt.

Hans Kooger.
G.J. Meinen.

W. Holtslag.

Katja Broertjes
C.v. Steenderen.
Dr. J.A.B.M. de Jong.

Monumenten onderhouden. Archeologie in Gelderland. Kaarten van Gelderland en de kwartieren. De kastelen van de Graafschap en Liemers. Ach lieve tijd. Achterhoek en Liemers. De IJssel. Portret van de IJssel, Vijftig eeuwen volk langs de IJssel. De schaapherder/het slot Loevestein. Over de drempel van 1996. De Veenhorst. Alfons Ariens: deel 1 en 2. Alfons Ariens: bronnen van de katholieke arbeiders beweging. A. Ariens: portret van een priester.

Monumentenwacht.
R. Borman.
J.J. Vredenberg-Alink.
Harenberg.
Waanders uitgevers.
Jac.P. Thijsse.
W.H.Heitling-Leo Lensen.
J.F. Oltmans.
H.V.S. Steenderen.
H. Addink.
Gerard Brom.
Jan Roes.
H.Lohman O.F.M.

Alfons Ariens: een priester onder arbeiders.
Alfons Ariens: herder zonder bokken.

B. Hesselink.
M. Schotman-Harmsen.

Als pluizen op de wind. Uut de olde doos. In en umme Bronkhorst. Nog es um Bronkhorst. Bronkhorst. Jaarboek Achterhoek en Liemers.

Mevr. Bosch-Wentink.
Grada Bosch.
Deel 1. 2. 3. 4. 12. 13. 23.

Cursusaanbod 2004 van Het Gelders Erfgoed

Het Gelders Erfgoed (voorheen Gelders Oudheidkundig Contact) biedt ook voor 2004 weer een aantrekkelijk cursusaanbod, o.a. voor leden van Historische Verenigingen.

Uit het uitgebreide aanbod selecteerden we de volgende cursussen:

Lokaal en Regionaal historisch onderzoek.

Introductie cursus voor onderzoek naar de geschiedenis van dorp, stad of streek. Met aandacht voor thema's en methoden en voor bronnen in bibliotheken en archieven. De cursus wordt gehouden in Arnhem in de Gelderland Bibliotheek en het Gelders Archief.

Data: 4 maandagochtenden en een zaterdag. Maandag 20 en 27 september en 4 en 11 oktober en een terugkomdag op zaterdag 6 november. Kosten € 60,00.

Internet en historisch onderzoek.

Workshop van 1 avond over het gebruik van internet bij historisch onderzoek. De cursus is bedoeld voor diegenen die weinig of geen ervaring hebben met het zoeken naar historische informatie op internet. Plaats/datum zijn nog niet bekend.

Duur 1 avond, kosten € 13,50.

Buitenkansens

Een cursusreeks over de betekenis van cultuurhistorie (monumenten, landschap en archeologie) voor de eigen leefomgeving. Aandacht voor de inpassing van cultuurhistorische waarden in de ruimtelijke ontwikkeling. In 2004 vinden 2 cursussen plaats: Ontwikkelingsgericht omgaan met cultuurhistorie (voorjaar) en

Cultuurhistorie en beheer van landschap en natuur (najaar).

De cursus is geschikt voor leden van historische verenigingen en anderen die betrokken zijn bij of geïnteresseerd zijn in cultuurhistorie. Duur: 2 bijeenkomsten.

Plaats en data zijn nog niet bekend.

Kleine selectie

Dit is slechts een kleine selectie uit het totale cursusaanbod. Aanmelden kan schriftelijk, per e-mail of telefonisch bij: Gelders Erfgoed, Postbus 4040 7200 BA Zutphen. Tel. 0575 - 51 18 26 (Violet Bosman), fax: 0575 - 54 32 23, e-mail: cursusingfo@gelderserfgoed.nl. Aanmeldingen, op volgorde van binnenkomst, zijn pas definitief bij betaling. Vol is vol.